

" Waterkwaliteit en visbestand in de Maas tussen Lanaken tot Kinrooi (Kessenich) , de " Grensmaas " genoemd , anno 2021 "

1. Inleiding

Vanaf Luik loopt de Maas noordwaarts via de “ enclave van Maastricht “ tot Kessenich, waar zij België definitief verlaat. De Maas vormt, met uitzondering van een deel om Maastricht, de oostelijke grens van Belgisch met Nederlands Limburg.

2. Waterkwaliteit

a) Huidige toestand

De fysisch-chemische kwaliteit van oppervlaktewater wordt volgens de Europese Kaderrichtlijn Water ingedeeld in 5 klassen: slecht, ontoereikend, matig, goed en zeer goed.

In de voorliggende ontwerp-stroomgebiedbeheerplannen 2022-2027 (SGBP3) zijn de meetgegevens verwerkt tot en met het meetjaar 2018.

De fysisch-chemische kwaliteit (als samenvatting van 5 gidsparameters: stikstof, fosfor, geleidbaarheid, zuurstof en pH) van de Maas is "ontoereikend" in 2015 en "matig" in 2018.

De totale biologische waterkwaliteit is "ontoereikend" voor zowel 2015 als 2018.

b) Toekomstperspectieven

Er wordt hierbij verwezen naar het ontwerp Stroomgebiedbeheerplan 2022-2027 dat momenteel in openbaar onderzoek ligt (www.volvanwater.be).

Op basis van uitgevoerde, lopende en geplande maatregelen wordt nog een verbetering van de nutriëntenconcentraties en de fauna en flora verwacht.

De Gemeenschappelijke Maas is in het ontwerp van het derde stroomgebiedbeheerplan 2022-2027 ingedeeld in klasse 4. Dit betekent dat, ondanks de ingezette verbetering in waterkwaliteit, de goede ecologische toestand voor het waterlichaam (Maas I+II+III) verwacht wordt in 2033 , met de uitvoering van het maatregelenprogramma 2022-2027 en met bijkomende acties in de periode 2028-2033.

Dit heeft te maken met het feit dat de afstand tot het ecologisch doel op dit moment nog groot is. Daarnaast is de Maas een grensvormende rivier met Nederland, die afkomstig is uit Frankrijk en Wallonië. Voor het halen van de waterkwaliteitsdoelen in Vlaanderen zijn we bijgevolg grotendeels afhankelijk van de maatregelen in andere landen en het Waals Gewest.

3. Afvissingen

A) Afvissinging in 2020

Sinds 2013 wordt door het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) de visfauna in Vlaamse stromende wateren opgevolgd met het geïntegreerd meetnet voor zoetwatervissen in Vlaanderen. Dit nieuwe meetnet is de opvolger van het monitoringmeetnet voor de visstand van de Vlaamse oppervlaktewaters dat in 2001 werd opgestart en is volledig afgestemd op de informatienoden van de Kaderrichtlijn Water en van het Natura 2000-netwerk.

De monitoring is gericht op het bepalen van de Ecologische Kwaliteit Ratio (EQR). In het kader van dit meetnet beviste het INBO de Maas in 2020 op tien locaties.

De locaties "vis" bemonsterd op de Maas in 2020 zijn :

- in Lanaken 2 locaties : nabij Hoge Maas (19km) en de bocht te Herbricht (B) (23km).
- in Maasmechelen 3 locaties : nabij Terhagen (27km) ; (31km) en aan het Veer van Meeswijk (39,1km).
- in Dilsen-Stokkem 1 locatie : Bichterweert (45km).
- in Maaseik 3 locaties : Schansberg (53km) ; jachthaven van Iakerveld (57km) en Teggerse Plas (59km).
- in Kinrooi 1 locatie : (61km).

De exoot zwartbekgrondel (58%) was de meest gevangen soort op de Maas gevolgd door kopvoorn (16%) en de exoot marmmergrondel (7%). Kesslergrondel maakt nog 6% uit van de vangsten, de overige soorten elk minder dan 5%. In biomassa domineerden eveneens zwartbekgrondel (38%) gevolgd door Europese meerval (20%) en paling (18%) (zie : TABEL = bijlage 3). De soortendiversiteit varieerde tussen 7 en 15 met een gemiddelde van 10,2 soorten/locatie.

De 'grootte' van het visbestand is eerder een onduidelijke variabele. Men kan hier het aantal soorten, de biomassa of het aantal individuen onder verstaan. Internationaal wordt de kwaliteit van een visbestand uitgedrukt onder de vorm van een index, de Ecologische Kwaliteits Ratio (EQR). Acht van de tien locaties, komen in de klasse van de 'matige kwaliteit' terecht, één in de 'goede kwaliteitsklasse' en één in de 'ontoereikende klasse'.

B) Vergelijkingen van de vroegere afvissingen

a) Vergelijking afvissingen in 1998 en 2002

Het INBO volgt het visbestand van de Maas al op sinds het begin van de jaren '90.

De visbestandgegevens op de Maas (soorten, aantal- en gewichtsverdeling) sloten in 2002 goed aan met die van 1998. De in 1998 opgemerkte sterke achteruitgang van het alverbestand had zich in 2002 in die mate voortgezet dat deze soort niet langer werd gevangen. Van de

meeste soorten die zowel in 1998 als in 2002 werden gevangen werd in 2002 een kleinere densiteit gevangen. Roofblei en biermpje ving men voor het eerst in 2002. In 1998 stelde men een vooruitgang van het barbeelbestand vast, deze trend zette zich in 2002 voorzichtig verder. Opmerkelijk was de sterke achteruitgang van het riviergrondelbestand.

b) Vergelijking afvissingen in 2005 en 2008

In 2005 stelde men de toename van het paling- en kopvoornbestand, de verdere uitbreiding van het barbeelbestand, de verdere terugval van het riviergrondelbestand en de sterke afname van het blankvoornbestand vast.

Opvallend in 2008 was dat de vangsten slechts ongeveer de helft bedroegen van die van 2005. Dit was grotendeels te wijten aan de sterke daling van de kopvoornvangsten en deels ook aan de verdere daling van de blankvoornvangsten. De vangstbiomassa in 2008 ten opzichte van 2005 was echter toegenomen (te wijten aan de palingvangsten). De sterke daling van de vangstaantallen was mogelijk een gevolg van een piekvervuiling die plaatsvond in 2007 (accidentele lozing in de Maas in Ougrée door Chimac NV). Ook de uitbreiding van de niet-inheemse zonnebaars en de eerste vaststelling van de aanwezigheid van de invasieve blauwbandgrondel was niet gunstig. De lichte toename van donderpad was dan weer wel positief, al waren de vangstaantallen van deze soort nog steeds erg laag. Paling domineert in 2008 het visbestand zowel qua aantallen als gewicht.

c) Vergelijking afvissingen in 2008 en 2012

De vangstaantallen lagen in 2012 bijna drie keer hoger dan in 2008 en de soortendiversiteit steeg van 16 naar 24 soorten. Marmergrondel werd voor het eerst gevangen en nam meteen een dominante plaats in. Ook kopvoorn wist zijn aandeel in het visbestand uit te breiden. Zeer opvallend was echter de afname van paling. In 2012 werd slechts een vierde van de aantallen van 2008 gevangen. Europese meerval, voor het eerst gevangen in 2008, werd opnieuw gevangen en kleine modderkruiper wordt door het INBO in 2012 voor het eerst aangetroffen. Het visbestand in 2012 vertoonde sterke gelijkenissen met dat van 2005. Het leek erop dat de visstand zich, na de piekvervuiling in 2007, zich had weten te herstellen.

d) Afvissing in 2014

In 2014 viste men enkel in functie van het opvolgen van de invasie van de Ponto-Kaspische grondels in Vlaanderen. De belangrijkste trend was dat de marmergrondel zich had weten uit te breiden en naast blankvoorn de meest gevangen soort was geworden. Ook Kesslergrondel en zwartbekgrondel, voor het eerst in 2013 aangetroffen in de Maas, had zich weten uit te breiden.

e) Vergelijking afvissingen in 2016 en 2020

In 2016 ving men 16 soorten, in 2020 is dit aantal opnieuw gestegen naar 26 soorten. Zwartbekgrondel domineert de Maas sinds 2016. De grootste vangstaantallen en densiteiten worden ook in deze laatste twee campagnes gehaald. Voor de vangstaantallen is dat vooral te wijten aan de massale vangsten van zwartbekgrondel terwijl dit voor de biomassa ook te danken is aan de vangsten van grote palingen en Europese meervallen. Doorheen de tijd zag men een sterke terugval van de riviergrondelvangsten, in die mate dat men ze in 2016 en 2020 zelfs niet ving. Ook de vangsten van biermpje vielen erg terug. Dit zou een gevolg kunnen zijn

van de concurrentie om geschikt voedsel en geschikt leefmilieu door de Ponto-Kaspische soorten. Van kleine modderkruiper ving men in 2016 en 2020 iets meer exemplaren en het aantal barbelen nam ook goed toe. Terwijl kopvoorn in 2012 in aantal nog dominant was waren de vangsten in 2016 heel wat lager. In 2020 namen de vangsten van deze soort goed toe en is anno 2020 zelfs opnieuw de tweede meest gevangen soort. De belangrijkste evolutie in het visbestand sinds 2012 is uiteraard de aanwezigheid en de steeds grotere toename van de Ponto-Kaspische grondels, vooral dan zwartbekgrondel. De evolutie van de gemiddelde EQR-waarden voor de Maas verloopt eerder negatief. De toename van de exoten haalt de score naar beneden. Anno 2020 zien we opnieuw een lichte stijging. Men ving dan ook opnieuw 26 soorten.

f) Tot slot

De komst van de Ponto-Kaspische grondels (marmergrondel, Kesslergrondel en zwartbekgrondel) sinds 2012-2013 zijn vermeldenswaardig. Zeker omdat ze de visbestanden in de Maas zijn gaan domineren.

Alle resultaten zijn terug te vinden in rapporten op de INBO website (<https://pureportal.inbo.be/>) en in de INBO databank (VIS: <http://vis.inbo.be>).

TABEL : (= Bijlage 3)

zie de laatste bladzijde

VERBEIREN Marc

Wolvertem , januari 2021

{ BRON : schriftelijke parlementaire vraag gesteld door Vlaams volksvertegenwoordiger mevrouw Gwenny DE VROE in het Vlaams Parlement ; zie :

vraag gesteld aan de minister van Omgeving (Milieu) Zuhail DEMIR :
“ *Bulletin van Vragen en Antwoorden* “ , Vlaams Parlement , zitting 2021-2022 , vraag nr. 322 van 2 december 2020 } .

Bijlage 3: Overzichtstabel van de totale visvangsten op de Maas in juni 2020 met per soort: de geviste aantallen (N), de aantalpercentages (N%), de geviste biomassa (G in g) en de gewichtspercentages (G%).

Soort	Aantal	N %	Gewicht	G%
alver	1	0,02	2,7	0,01
baars	108	2,45	1612,1	5,55
barbeel	27	0,61	77,1	0,27
bermpje	14	0,32	31,6	0,11
bittervoorn	8	0,18	10,2	0,04
blankvoorn	147	3,33	454,2	1,56
blauwbandgrondel	1	0,02	3,4	0,01
driedoornige stekelbaars	127	2,88	28,3	0,1
Europese meerval	2	0,05	5842	20,11
karper	3	0,07	1,6	0,01
Kesslergrondel	248	5,62	889	3,06
kleine modderkruiper	10	0,23	40,7	0,14
kopvoorn	706	15,99	3342,3	11,5
marm grondel	309	7,00	154,7	0,53
paling	7	0,16	5241,1	18,04
pos	1	0,02	0,9	0
rietvoorn	3	0,07	45,9	0,16
roofblei	1	0,02	25,6	0,09
serpeling	26	0,59	9,5	0,03
sneep	77	1,74	43,3	0,15
snoek	1	0,02	11,7	0,04
snoekbaars	24	0,54	12,1	0,04
tiendoornige stekelbaars	1	0,02	0,1	0
winde	7	0,16	57,1	0,2
zeelt	2	0,05	12,7	0,04
zwartbekgrondel	2554	57,85	11102,9	38,22
Totaal Aantal/ Gewicht	4415		29052,8	